

"Det är väl ett par damer, där i Näsby, som både ser och hör sådant där", sade lantbrukaren och löjtnanten i Amerikanska marinen Fredrik Nilsson i Enetri den dagen jag var hos honom och jorde utdrag ur byhandlingarna för Näsby. - Vilka de voro nämnde han inte. Jag kommer nu inte ihåg vad det var som de hade sett, men en annan sak som jag inte får glömma att jöra en liten anteckning om är att det var ett par fruntimmer som kom och gick förby Ås kyrka en dag vid middagstiden. Dörren till tornrummet stod öppen. Jenom den såg den ena av dem, en präst, som satt i tornrummet vid ett bord och skrev med gåspenna. Hon såg honom så tydligt att när hon sedan beskrev honom, eller fick se honom på fotografi, så fick hon veta vem han var av gammalt folk. Så talade ett fruntimmer som en dag var hos mitt värdfolk och hälsade på, om det.

Degerhamn, Södra Möckleby den 23 mars 1931

Lage Nilsson.

Av saker som jag hörde i Näsby, får jag inte glömma

e l v a s k j u t s e n .

Det är en spökvagn, som en gammal gumma vid vägen emellan Ventlinge och Ås socknar hörde. Den gick över Alvaret på den vägen. Var natt kom den regelbundet skramlandes förbi vid klockan 11. Till sist kallade man den för elvaskjutsen. En gång tyckte gumman också att hon såg en karl, som satt och kärde skjutsen.

Man trodde om elvaskjutsen, att den körde emellan prästgården i Parboäng och prästgården i Näsby.

Näsby, i Ås sn på Öland. Uppt. av Lage Nilsson, Ålebäck.

I Näsby hörde jag en dag ett fruntimmer, som var och hälsade på mitt värdfolk, Karl Olsas, tala om en person som vände kvasten opp å ner och la "sax å bok på tröskeln", för att inte något otryggt skulle komma med in.

3113

"Si så Fan, e du inne nu, så gå ut!" sa hon och spottade.

Backen kallar man inhysingskalmen söder om byn för. Den ligger på landborgen, som här är rätt låg.

Smutta (smüt) är prången emellan hus.

Smeddas Smutta (smédassmüt): en prånga, där Smedskan bor.

Hur dan som vintern än är, så slår mars bäckerna i språng, är ett väderleksmärke, som en gammal karl i Näsby, som jag en dag träffade på bygatan, sade.

Uppptecknat, söndagen den 8 mars 1931, på

Ö l a n d i
Gräsgårds härad och
Ås socken,

efter fru Tilda Olsson,
Näsby, Ottenby,
av Lage Nilsson,
Ålebäck, Gårdby.

3113

4

En karl vid Entri bod satt och tjärade en ryssja. Då kom sjörån opp till honom och satt bredvid honom. Hon "kom opp å satte säj å va så fin". När hon hade varit där lite tog han en pyts med skällhet tjära och slog över henne. Hon gav sej iyäg utåt sjön och skrek mycket illa. Han såg henne aldrig sen. Men de påstod att de inte skulle få någon tur sen. "Sen de hade förnärmat sjörån".

anm.: Entri bod är sjöboden vid Östersjöstranden nedanför byn Entri i Ås socken.

Det är väl en 70 år sen det här hände, sade fru Olsson. Om sjörån sade hon dessutom; "Tala det kunde hon, men det var inte en människa."

Upptecknat söndagen den 8 mars 1931
på Ö l a n d i efter fru Tilda Olsson, Näsby, Ottenby
Gräsgårds härad och
Ås socken av Lage Nilsson, Ålebäck, Gårdby. 3113

"Sjönäcken talte de också om, men hur dant han betedde sej, det vet jag inte om. " "Det var så många fiskare på den tiden. De var fiskare både bönder och allihop." .
"Sjönäcken det har jag aldrig hört tals om hur han såg ut. Han var aldrig oppe på land. Han höll sej ute på sjön och skrek.

"Å så en gång då va det fiskare som var ute på Östersjön. De hade tagit mat med och låg ute och drog snörfisk. De var två i båten. När de låg där ute på sjön, så stack det rätt vad det bar sej upp ett huvud. De såg det, och en av dem tog och gav honom en smörgås. En stund efter så stack det där huvudet opp igen. "Stig opp och dra opp, du som smörgåsen gav, " sa det då, "för det blir kul!". Det var en båtstull som låg därute. De som var i den de bara skrattade när de gav sej åt land. Men det blev sådant väder så att de blev där. Men det hörde jag talas om många gånger, att de dörkom aldrig i land, på den där båten; inte båt och inte ... ingenting; det gick under. Det var väl sjönäcken det. ."

5
OBS!
anm.:
kul, bl-
åst, ovä-
der.

Öland
Espångårds h.d.
As förs.

6

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Fru Tilda Olsson i Näsby har i dag talat om en del saker om
O d e n .

3113

Oden körde med svarta hästar. I en gård i Enetri brukade han vattna hästarna. Det är den gården, som nu äges av Enock Åsenius. Där stod det en stor sten med en urholkning i. De har sagt om den att den skall ha varit en dopfunt. Julnatten brukade Oden vattna hästarna där. Fru Olsson har haft tjänst i gården. Hon visste hur rädda som de var för att gå ut på julnatten. Oden hade också ett par stora svarta hundar. Han körde så brinnande fort. "Han kommer som Oden", säger folk ibland och sade kanske mer förr, när det var någon som körde mycke fort. Vid en kvarn som stod vid Ottenby kom Oden ibland. Där skulle han ha mjöl till hästarna.

Stenen, som Oden vattnade hästarna i är nu flyttad ifrån Enetri till fru Forsbergs gård sydligast i Näsby by. Där står den i trädgården. Urholkningen i den är ganska stor. Den skrymmer säkert mer än ett vattenspann. Kvarnen vid Ottenby är också borta. Där den stod står det nu en ny kvarn.

Näsby i Ås socken den 6 mars 1931

Lage Nilsson

Ö l a n d

Gräsgårds hd

Ås socken

Upptecknat, söndagen den 8 mars 1931;

8
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

efter fru Tilda Olsson,
Näsby, Ottenby

av Lage Nilsson,
Ålebäck, Gårdby.

3113

8

"Men de hade de till att säga att skogsrån, hon skrattade åt dem som jick vilse." Hon satt i trädtopparna och skrattade så hjärtligt. Man kunde inte se henne. Om man vände tröjan ut och in, så tog man sig tillrätta igen.

Ö l a n d

Ås socken i Gräsgårds härad berättat av fru Tilda Olsson, Näsby.
uppskrivet av Lage Nilsson, Ålebäck.

Å inte hör jag nu att de säger att maren rider dom, som de sa 3113
förr. 9

Men de va i Kärra. De e ett par gårdar som ligger här på Alva-
ret. Där var det en piga som alltid sa, att maren red henne.
Sen var det en karl, som skulle ligga och passa på, närhan fick
tag i maren, å då var han som en lever. Då han då
fick tag i den å då kramade den då blev de som en lever, en sån
där fisklever.

anm.: Denna händelse är inte så mycke länge sedan den ägde rum.

Fru Olsson mindes väl ifrån den tiden då de talade om pi-
gan i Kärra, som maren red.

Ö l a n d

10

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ås socken i Gräsgårds härad. Berättat av fru Tilda Olsson, Näsby.

Uppskrivet av Lage Nilsson, Ålebäck.

"Förr så sa de att tomten han drog ifrån den ena å
till den andra. De sa de om mjölkharen också. De va
mjölkhararna det. Det var inte tomtarna det.
De var liksom en hare sa de. Men om de fick tag i ho-
nom - det var väl någon sägen som sa - så blev de
trasar bara. De blev trasar av alltihop. Allti-
hop så blev det trasar. Det var mjölkharen."

3113

10

Ö L A N D

11

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ås socken i Gräsgårds hd;

berättat av fru Tilda Olsson, Näsby,
uppskrivet av Lage Nilsson, Ålebäck.

Det var en tomte som kom och bar på en höbyl. Då var det
någon som såg honom och han tyckte att det såg ut att
vara tungt att bära för tomten. "Stann å vil dä!" sa han
till honom. Ja, tomten stannade också, och lade av höt
och vilade sej. Då sade han: "Ja, ha ja trott att vila va
såbra, då ha^adä ja ta^ajj höstacken som den va."

anm.: höbyl: börda av hö, Stann å vil dä!: Stanna och vila
dig!, ha^aäd,: hade, ta^ajj: tagit.

3113

//

Ås socken i Gräsgårds härad, berättat av fru Tilda Olsson, Näsby.
uppskrivet av Lage Nilsson, Ålebäck.

Tre pojkar, som hade varit på lekstuga i Össby, gick på natten 3113
hem igen till Näsby. De kom vid ett tillfälle till att vända 12
sig om. De såg då att det kom en huvudlös karl efter dem. De
gick fortare då. Det gjorde karlen också då. Sen talade de vid
honom och de såg honom alla tre. Han sade till dem att han låg
i sjön på det och det stället, och han bad att de skulle taga
opp honom. För i morron blir det blåst, sa han, och då går jag
till sjöss igen. Nästa dag på morgonen gick de ut och hitta-
de honom där han hade sagt.

anm.: Össby, byn vid sjökanten i Gräsgårds socken, den sydligas-
te byn i socknen, närmaste by ifrån Näsby.

Söndagen den 8 mars 1931

Ö l a n d

Anteckningar efter fru Tilda Olsson, Näsby

Ås socken i Gräsgårds hd.

Ottenby

av Lage Nilsson, Ålebäck, Gårdby.

3113

Om man kom hem sent en natt - efter midnatt - så var det in-
te lönt att leda in hästen rättleds i stallet. Då fick man
en during för örat så att det kunde surra en lång stund.
Man fick i stället föra dem baklänges in i stallet.

14

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Söndagen den 8 mars 1931

Ö l a n d

Ås socken i Gräsgårds härad.

Anteckningar efter fru Tilda Olsson,
Näsby, Ottenby.

av Lage Nilsson, Ålebäck,
Gårdby.

3113

14

Förr såg fru Olsson folk, som när de kom hem sent om kvällarna, som då satte en stoppkniv över dörren, för att otryggt, inte skulle kunna komma med in.

Söndagen den 8 mars 1931

15

Ö l a nd

Anteckningar efter fru Tilda Olsson,
Näsby, Ottenby.

Ås socken i Gräsgårds hä.

av Lage Nilsson, Ålebäck
Gårdby.

3113

15

När man skulle ut med garnen första gången på våarna, så skulle man slå stål och flinta över dem, för att annars blev det lätt otur på något sätt. Fru Olsson mindes bestämda fall av detta tillvägagångssätt.

Ö l a n d

Ås socken i Gräsgårds hä; berättat av fru Tilda Olsson, Näsby.
uppskrivet av Lage Nilsson, Ålebäck.

Julhalm minns fru Olsson, när de hade på golvet. Man var i 3113
bondgårdarna och fick en kärve. Den bredde de ut. Och sen 16
nyårsafton, då bredde de på mer halm. "Det var
väl en gammal sed, eftersom Frälsaren, som där står, låg på
hö och strå." Där på halmen låg man och trall. "Å det kun-
de de ligga; å fick de lite under, och lite opp på, och nån-
ting under huvudet, så låg de på halmen (för natten)". . . .
"Det skulle vara en så särskildt sermoni. Det var väl någon
ungdom och några barn, som låg på golvet. De gamla de låg väl i
sina sängar. Åtminstone gjorde mina föräldra det."

I julhalmen låg man och lekte. Till exempel, ta jultomten. Den
leken gick till på följande sätt:

Man snodde ihop av långhalmen, som låg på golvet, en alnshög
docka, med tre ben. Den hölls ihop av tråd och kunde stå på
golvet. Sen låg man på rygg och skulle slå benen framam huvudet
så att man kunde ta den där tomtem med fötterna.

Söndagen den 8 mars 1931.

Ö l a n d

Anteckningar efter fru Tilda Olsson, Näsby,
Ottenby.

Gräsgårds hd

Ås socken,

av Lage Nilsson, Ålebäck,
Gårdby.

3113

Fru Olsson har varit på sådana ställen där de alltid måste lägga sej utan att tända ljus på vårfruaften. Om de tände ljus den kvällen så skulle de aldrig komma i säng för året. Då skulle de bli alltid något om kvällarna, så att de skulle få gå där och socka till inpå nätterna.

"Ja va i Kastlö^ös ett åe, å ja vet att han va i smea, å kom hem sent. Å ja viⁱll tä^ämn jus, fo de va vi int så no^og me häe; de va nästan bottlakt." Men de fick hon inte på noga villkor. Fru på stället var alldeles emot om det.

anm.: Kastlö^ös = Kastlösa socken på västra Öland i Gräsgårds hd, åe: år, smea: smedjan, no^og: noga, häe: här.

På vårfrudagen fick man också byta om och kläda sej i rött. I fastan måste man vara svartklädd. Det var inte lönt att komma i något rött då. "Då höll man på att bli utsparkad." Det var som om man hade sorg i sitt eget hus. Det var inte lönt att ställa till med något kalas under fastan.

Ö l a n d

Gräsgårds hä

Ås socken

Tilda Olsson, Näsby, Ottenby.

upptecknat av Lage Nilsson.

3113

18

G Å T A

De öser å pöser under rya;

de vill så ja^ä n i drängen som i pia.

anm.: rya: ryan (täcke), ja^än: gärna, pia: pigan.

Gåtan åsyftar ett kärl med brygd, som har ställts till jäsning. Man har brett en rya över. I brygden jäser det och påser.

Tilda Olsson var den enda, som jag kunde gå till och få höra lite gamla bitar i Näsby. Nog för att där finns fler, men det var ett så färskräckligt yrväder nästan var dag, så att jag kunde inte komma någonstans.

3113

19

Hon är änka och bor i en stuga norr i byn. Hennes son, som är styrman är hemma i vinter. Hon är en bra meddelerska. Har ett sällskapligt och muntert samt mycke vänligt sätt. Omkring 70 år gammal. Har växt upp i Ås socken och har alltid bott där, utom något år i ungdomen, då hon hade tjänst i Kastlösa på västra Öland.